

اگرچه شفافیت عملکرد پارلمان، طیف وسیعی از اطلاعات (از آرای نمایندگان گرفته تا حضور و غیاب و نظام مالی مجلس) را شامل می‌شود، اما یکی از مهم‌ترین موضوعاتی که تمامی پارلمان‌های جهان در خصوص انتشار و عدم انتشار اطلاعات آن سیاست‌هایی وضع کرده‌اند، انتشار اطلاعات رأی‌گیری در پارلمان است. رأی هر نماینده در حقیقت نتیجه تمامی فعالیت‌ها و اقدامات او در خصوص طرح‌ها و لوایح و به عنوان بارزترین وجه کارکرد نمایندگی ایشان مطرح شده است. بحث شفافیت آرای نمایندگان مجلس شورای اسلامی نیز چندی است که مورد بحث و بررسی جدی اندیشمندان علوم اجتماعی واقع شده است و در این بین مخالفان و موافقین جدی یافته است و اکنون نیز که در آستانه مجلس یازدهم، طرح اصلاح آیین‌نامه داخلی مجلس با موضوع شفافیت آرای نمایندگان در دست بررسی است، طرح و بررسی این دیدگاه‌ها اهمیت مضاعف می‌یابد.

ادله مخالفین شفافیت آرای نمایندگان مجلس

- مهم‌ترین دلایل مطروحه در مخالفت با شفافیت آرای نمایندگان مجلس که در رسانه‌ها مطرح شده است به شرح ذیل است:
- ۱- شفافیت آرا موجب می‌شود نمایندگان به جای توجه به موضوعات و مصالح ملی بیشتر به موضوعات منطقه‌ای و محلی توجه کنند، زیرا دغدغه‌ی رأی‌آوری در دوره بعد خود را دارند.
 - ۲- شفافیت آرا موجب می‌شود تا برخی نمایندگان در انتخابات‌های بعدی از نظر شورای نگهبان تأیید صلاحیت نشوند.
 - ۳- در سایر کشورها که دارای نظام حزبی قدرتمند هستند، نماینده با تکیه بر حزب آرای شفاف می‌دهد، ولی در کشور ما با وجود نظام حزبی ضعیف و ناکارآمد، در عمل شفافیت آرا، استقلال و آزادی نمایندگان در شرایط فعلی را با چالش رو به رو می‌کند.
 - ۴- شفافیت ممکن است منجر به اقدامات پوپولیستی و نمایشی برخی از نمایندگان شود. در تحلیل نظرات فوق به نظر می‌رسد اولاً

نمی‌توان ارتباطی قطعی میان شفافیت و کاهش توجه نمایندگان به مصالح ملی یافت، بلکه در مقابل قابل پیش‌بینی است که شفافیت آرا موجب افزایش تعهد و مسئولیت‌پذیری نمایندگان و افزایش مشارکت آنان به خصوص درباره مسایل ملی گردد و علاوه بر اینکه بیشتر آرای نمایندگان در عرصه تقنین صورت می‌گیرد که خاصیتی عام‌الشمول و ملی دارند و ارتباط چندانی با مسایل محلی ندارد.

ثانیاً بر اساس صدر اصل هشتاد و ششم قانون اساسی: «نمایندگان مجلس در مقام ایفای وظایف نمایندگی در اظهارنظر و رأی خود کاملاً آزادند...» و شورای نگهبان نیز به عنوان نهاد صیانت‌کننده از قانون اساسی و ناظر بر انتخابات بر اساس معیارهای مندرج در قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی^۱ به بررسی صلاحیت داوطلبان انتخابات مجلس می‌پردازد. این که شورای نگهبان فقط مستند به آرای یک نماینده وی را رد صلاحیت کند، امری خلاف قانون است و بر فرض امکان وقوع، امکان اطلاع از رأی نماینده برای شورای نگهبان در حالت فعلی نیز وجود ندارد. واضح است که صرف رأی مخالف یا

۹۹ اگرچه شفافیت عملکرد پارلمان، طیف وسیعی از اطلاعات (از آرای نمایندگان گرفته تا حضور و غیاب و نظام مالی مجلس) را شامل می‌شود، اما یکی از مهم‌ترین موضوعاتی که تمامی پارلمان‌های جهان در خصوص انتشار و عدم انتشار اطلاعات آن سیاست‌هایی وضع کرده‌اند، انتشار اطلاعات رأی‌گیری در پارلمان است. رأی هر نماینده در حقیقت نتیجه تمامی فعالیت‌ها و اقدامات او در خصوص طرح‌ها و لوایح و به عنوان بارزترین وجه کارکرد نمایندگی ایشان مطرح شده است. بحث شفافیت آرای نمایندگان مجلس شورای اسلامی نیز چندی است که مورد بحث و بررسی جدی اندیشمندان علوم اجتماعی واقع شده است و در این بین مخالفان و موافقین جدی یافته است **۶۶**

موافق یک نماینده به یک طرح یا لایحه نمی‌تواند ثابت‌کننده چیزی علیه نماینده باشد و اساساً مؤاخذه نماینده به خاطر رأی‌دهی با فلسفه شکل‌گیری مجلس و ماهیت نمایندگی در تعارض است و در عمل نیز این اتفاق رخ نمی‌دهد و این مسأله ادعایی بیش نیست. شفافیت آرا بیش از آن‌که برای نهادهای نظارتی کارآیی داشته باشد، در جهت ارائه حق اطلاعاتی توده مردم و افزایش مشارکت آگاهانه و مؤثر آنان طراحی شده است. ثالثاً عدم وجود نظام حزبی قوی خود می‌تواند به عنوان مبنایی برای لزوم شفافیت آرا و تقویت نظام حزبی قرار گیرد، زیرا در فضای فعلی احزاب و گروه‌های سیاسی نیز در صورت شفافیت آرا می‌توانند عملکرد اعضای خود را بهتر تحلیل کنند و به فعالیت نمایندگان عضو خود ساختار بهتری دهند. در نتیجه، این موضوع باعث ارتقای سطح احزاب و عملکرد گروه‌های سیاسی خواهد شد. بررسی ضرورت تحقق شفافیت آرای نمایندگان می‌تواند به نوع برگزاری انتخابات مجلس در کشور مربوط باشد. در هر صورت اگر نظرات هر نماینده در موافقت و مخالفت با طرح‌ها، لوایح و هر موضوعی که نیاز به رأی نماینده دارد، مشخص باشد، این امکان برای مردم محقق خواهد شد که عملکرد وکلای خود را نسبت به شعارهای انتخاباتی‌شان ارزیابی و آنان را پاسخگو کنند.

ادله مخالفین شفافیت آرای نمایندگان مجلس

- مهم‌ترین دلایل مطروحه در مخالفت با شفافیت آرای نمایندگان مجلس که در رسانه‌ها مطرح شده است به شرح ذیل است:
- ۱- شفافیت آرا موجب می‌شود نمایندگان به جای توجه به موضوعات و مصالح ملی بیشتر به موضوعات منطقه‌ای و محلی توجه کنند، زیرا دغدغه‌ی رأی‌آوری در دوره بعد خود را دارند.
 - ۲- شفافیت آرا موجب می‌شود تا برخی نمایندگان در انتخابات‌های بعدی از نظر شورای نگهبان تأیید صلاحیت نشوند.
 - ۳- در سایر کشورها که دارای نظام حزبی قدرتمند هستند، نماینده با تکیه بر حزب آرای شفاف می‌دهد، ولی در کشور ما با وجود نظام حزبی ضعیف و ناکارآمد، در عمل